

УДК 94 (477.4) "178/179" : 39

ПРИРОДНИЙ РУХ НАСЕЛЕННЯ НА ПРАВОБЕРЕЖНІЙ УКРАЇНІ У 80-х – НА ПОЧАТКУ 90-х РОКІВ XVIII ст.

Микола КРИКУН

Львівський національний університет імені Івана Франка, кафедра історії слов'янських країн

В основу дослідження покладено матеріали статистики стосовно абсолютної більшості українського населення Київського і Брацлавського воєводств Речі Посполитої, котра перебувала під контролем уніатської Київської єпархії. За таблицями 1780-х і початку 1790-х років, складеними (польською мовою) деканами, показники природного руху українського населення уніатського віросповідання є такими (у промілях, що характеризують числові показники стосовно тисячі): у Київському воєводстві шлюбність коливалася в межах 7,5–11,1, народжуваність – у межах 40,8–46,6, смертність – у межах 22,0–28,1, природний приріст – у межах 18,5–21,6; у Брацлавському воєводстві відповідно у межах: 7,6–11,8, 40,4–50,6, 23,6–39,2, 11,4–22,8; середні показники за всі звітні роки в тій самій послідовності є такими: по Київському воєводству – 9,4, 44,0, 24,3, 19,7, по Брацлавському – 9,1, 44,1, 25,8, 18,3. Кількість народжуваних на один шлюб (плідність) коливалася в Київському воєводстві в межах 3,8–6,0, у Брацлавському – в межах 4,3–5,6, пересічно за всі роки становила відповідно 4,7 і 4,9.

Ключові слова: Київське і Брацлавське воєводства Речі Посполитої, Київська митрополічна уніатська єпархія, демографія.

В основу дослідження покладено матеріали статистики стосовно абсолютної більшості українського населення Київського і Брацлавського воєводств Речі Посполитої, котра перебувала під контролем уніатської Київської митрополічної єпархії¹. Йдеться головним чином про таблиці населення. Їх щорічно, починаючи від 1781 р., за наказом митрополита Ясона Юноші Смогожевського², складали (польською мовою) декани, кожен з яких очолював церковно-адміністративний округ – деканат, на підставі відомостей, поданих підпорядкованими їм священниками. У містечку Радомишлі, що неподалік від Житомира, декани ознайомлювали зі змістом таблиць генеральну (синодальну) конгрегацію – з'їзд керівництва уніатської церкви названих воєводств. В архіві останньої, що дійшов до нас, зберігаються таблиці за такі звітні роки, кожен з яких починався в травні: 1780/1781, 1781/1782, 1784/1785, 1785/1786, 1786/1787, 1792/1793³. У даному повідомленні враховано ті лише

¹ До складу цієї єпархії, поряд з Київським і Брацлавським воєводствами, входили також більша частина Білорусії і менша частина Литви. Про неї див.: *Nabywanie S. Unicka archidiecezja Kijowska w okresie rządów arcybiskupa metropolity Felicjana Filipa Wołodkowicza. 1762–1778. Rzeszów, 1998. Площа української частини даної єпархії становила 102 тис. кв. км (Kościół w Polsce. Kraków, 1970. Т. II: Wiekі XVI–XVIII. S. 864).*

² Київським митрополитом Я. Ю. Смогожевський був у 1779–1788 рр. У 1788–1805 рр. митрополічий престіл займав Теодозій Ростоцький (*Назарко І. Київські і галицькі митрополити. Рим, 1962. С. 111–116 (Я. Ю. Смогожевський), 117–120 [Т. Ростоцький]*).

³ Российский государственный исторический архив в Санкт-Петербурге (далі – РГИА), ф. 823 (Канцелярия митрополитов греко-униатских церквей в России), оп. 3, д. 919 (1780/1781 р.), 986

таблиці, які містять зведення про кількість здатних і, за віком, нездатних до сповіді прихожан, хрещень, поховань й укладених шлюбів.

Відомості цих таблиць (як і таблиць населення, що не інформують про його природний рух), стосуються загалом 25 деканатів Київського і 24 – Брацлавського воєводств (назви деканатів подано в *табл. 1*). У Київському воєводстві існували також Шполянський, Чигиринський і Смілянський деканати, населення яких було православним і як таке підпорядковувалося Переяславському єпископству, розташованому у володіннях Російської імперії⁴. Якась кількість православних церков знаходилась і в ряді уніатських деканатів. За даними митрополичої канцелярії в Радомишлі, на середину травня 1782 р. у 28 деканатах Київського воєводства налічувалося 977 уніатських і 188 православних церков, у 24 деканатах Брацлавського воєводства – відповідно 946 і 5 церков⁵.

Треба мати на увазі, що згадані кількості уніатських деканатів визначилися на генеральній конгрегації в Радомишлі у травні 1781 р., коли на базі існуючих уніатських деканатів (19 Київського і 16 Брацлавського воєводств) було створено 14 нових⁶. Це було зроблено з метою встановлення більш ефективного контролю над віруючими.

Таблиці, що містять відомості про природний рух населення, вціліли за всі звітні роки тільки для чотирьох деканатів, за 5 років – для 19, за 4 роки – для 17, за три роки – для 6, за два роки – для трьох деканатів, причому втрати стосуються більше Брацлавського воєводства: тут “шестирічних”, а особливо “п’ятирічних” деканатів значно менше, ніж у Київському воєводстві (відповідно 1 і 3, 5 і 14; *табл. 1*). У це спостереження потрібно

(1781/1782 р.), 1006 (1781/1782 р.), 1016 (1781/1782 р.), 1071 (1784/1785 р.), 1074 (1784/1785 р.), 1078 (1785/1786 р.), 1092 (1786/1787 р.), 1174 (1792/1793 р.). Деякими матеріалами цих таблиць користувався Арнольд Перковський (*Перковський А. Л. Довголітні люди на Правобережній Україні в XVIII ст. // Український історичний журнал. Київ, 1966. № 2. С. 106–109*). Загальну інформацію про таблиці див.: *Крикун Н. Г. Документальные источники по демографии Правобережной Украины XVIII века // Историографические и источниковедческие проблемы отечественной истории: Источники по социально-экономической истории России и Украины XVII–XIX веков. Межвузовский сборник научных трудов. Днепропетровск, 1983. С. 84–85*). В архіві тієї самої канцелярії знаходяться таблиці населення деканатів зазначеної території, представлені на генеральній конгрегації в Радомишлі у травні 1794 р. Вони, однак, інформують лише про кількість осіб обох статей віком до і після 15 років (РГИА, ф. 823, оп. 3, д. 1193). Пізніші таблиці уніатських приходів цієї території нам не знані. Вони, напевно, не склалися з огляду на масове переведення російською адміністрацією тутешніх уніатів у православ’я. Переведення здійснювалося згідно з указами імператриці Катерини II від 22 квітня і 17 травня (за ст. ст.) 1794 р. Про результати цієї акції регулярно від 12 (23) вересня того ж року цариці повідомляв генерал-губернатор приєднаних до Російської імперії за другим поділом Речі Посполитої українських земель Тимофій Тутолмін (Российский государственный архив древних актов в Москве, ф. Госархив, раздел XVI, д. 758, ч. II, л. 277–278, 284–287 об., 292–293 об. и др.).

⁴ РГИА, ф. 823, оп. 3, д. 986, л. 101 (відомості про Смілянський деканат, які, напевно, відносяться до травня 1782 р.); д. 919, л. 240–243 (відомості про той самий деканат (у т. ч. перелік церков), датовані 29 квітня (за ст. ст.) 1781 р.); д. 1016, л. 7, 131 (перелік церков Чигиринського деканату, складений 17 травня (за ст. ст.) 1782 р.), 122 (перелік церков Шполянського деканату, складений тоді ж).

⁵ Там же. Д. 1016, л. 88–89.

⁶ Там же. Д. 919. Окрім тих деканатів, котрі в *табл. 1* названі стосовно 1780/1781 р., тоді ж існували такі деканати: у Київському воєводстві – Барашівський, Чорнобильський, Черняхівський, у Брацлавському – Животівський, Соколівський, Брацлавський, Уманський.

Уніатські деканати Київського і Брацлавського воєводств та зазначення наявності (+) або неаявності (-) щодо них таблиць, які містять відомості про природний рух населення

Деканати	Звігні роки					
	1780/1781	1781/1782	1784/1785	1785/1786	1786/1787	1792/1793
	Таблиці населення					
<i>Київське воєводство</i>						
Барашівський	-	+	+	+	+	-
Овруцький	+	+	+	+	+	+
Чорнобильський	-	+	+	+	+	+
Димерський	+	+	+	+	+	-
Черняхівський	-	+	+	+	+	-
Радомишльський	+	+	+	+	-	-
Житомирський	+	+	+	+	+	-
Чуднівський	+	+	+	+	+	-
Ходорківський	-	+	+	+	+	+
Фастівський	+	+	+	+	+	+
Любарський	+	+	+	+	+	-
Бердичівський	+	+	+	+	+	-
Паволоцький	+	+	+	+	+	-
Білоцерківський	+	+	+	+	+	-
Білилівський	-	+	+	+	+	-
Канівський	+	+	+	-	+	+
Погребищенський	+	+	+	+	+	-
Володарський	+	+	-	-	-	-
Богуславський	+	+	+	+	-	-
Мошенський	-	+	+	+	+	+
Тетіївський	+	+	+	-	+	+
Ставищенський	-	+	+	+	+	-
Корсунський	+	+	+	-	-	-
Лисянківський	-	+	+	+	+	+
Турянський	-	+	+	-	-	-
<i>Брацлавське воєводство</i>						
Прилуцький	-	+	+	+	+	-
Вінницький	+	+	-	+	+	-
Животівський	-	+	+	+	+	-
Брайлівський	+	+	+	+	+	-
Вороновицький	-	+	+	-	-	+
Кальницький	+	+	+	+	+	-
Гранівський	+	+	+	-	+	+
Соколівський	-	+	-	+	-	-
Немирівський	+	+	-	+	-	-
Брацлавський	-	+	+	+	-	-
Пиківський	-	+	+	+	-	-
Гайсинський	-	+	+	+	+	-
Красненський	+	+	+	+	-	-
Уманський	-	+	+	+	+	-
Теплицький	+	+	+	+	-	-
Комаргородський	+	+	+	+	+	+
Ярузький	-	+	+	+	+	-
Бершадський	-	+	+	+	+	-
Голованівський	+	+	+	+	+	-
Торговицький	-	-	+	+	+	+
Ямпільський	+	+	+	+	-	-
Чечельницький	+	+	+	+	+	-
Рашківський	+	+	-	-	+	-
Юзефгородський	-	+	+	+	+	-

вносити корективи, зваживши на те, що в 1780/1781 р. багатьох деканатів, згаданих пізніше, не існувало. Не виключено, що частина таблиць не потрапила до радомишльської канцелярії – з причини неподачі їх на генеральних конгрегаціях, викликаній неявкою на останні деканів, причому окремі з цих таблиць могли бути невиготовлені. Найповніше таблицями представленими 1781/1782 р., найменше – 1792/1793 р.

За таблицями 1780-х і початку 1790-х років показники природного руху українського населення уніатського віросповідання є такими (табл. 2) – у промілях, що характеризують числові показники стосовно тисячі: у Київському воєводстві шлюбність коливалася в межах 7,5–11,1, народжуваність – у межах 40,8–46,6, смертність – у межах 22,0–28,1, природний приріст – у межах 18,5–21,6; у Брацлавському воєводстві відповідно у межах: 7,6–11,8, 40,4–50,6, 23,6–39,2, 11,4–22,8; середні показники за всі звітні роки в тій самій послідовності є такими: по Київському воєводству – 9,4, 44,0, 24,3, 19,7, по Брацлавському – 9,1, 44,1, 25,8, 18,3. Кількість народжувань на один шлюб (плідність) коливалася в Київському воєводстві в межах 3,8–6,0, у Брацлавському – в межах 4,3–5,6, пересічно за всі роки становила відповідно 4,7 і 4,9.

Якою мірою ці показники є достовірні?

В основі відомостей про хрещення, поховання і шлюби лежали метричні книги, що в останні десятиліття XVIII ст. велися практично в усіх уніатських приходах. Стосовно території Брацлавського воєводства вони дійшли до нас у великій кількості за цей (і пізніший) час⁷.

На жаль, ці книги дотепер ніхто не піддавав науковому аналізу. Уважний перегляд їх переконує в тому, що далеко не всі священники акуратно й повно реєстрували природний рух населення. Непрямо це засвідчують і наші таблиці, бо наведені ними різкі коливання в динаміці шлюбності, народжуваності й смертності в тих самих приходах у різні роки не відповідають дійсності – 80-і й 90-і роки XVIII ст. для відтворення населення на Правобережній Україні були сприятливі: тут тоді не проходили воєнні дії (не потрібно брати до уваги бойові дії в період діяльності Торговицької конфедерації (1792 р.), з огляду на їх епізодичність), не відмічені й масові епідемії та інші значні стихійні лиха.

Дійового контролю за діяльністю нижчого духовенства, відповідального за облік населення, не було (навіть з боку деканів). Об'їзди приходів з метою обслідування стану справ у них, що час від часу проводилися представниками вищої церковної влади – візитаторами, завершувалися звичайно занесенням ними в спеціальну книгу, котру вони вели, – візитацію (такі об'їзди-обстеження теж звалися візитаціями) відомостей, поряд з іншими, про кількість домів у приході та мешканців-прихожан у них, однак дані про число хрещень, поховань і шлюбів у візитаціях зустрічаються нечасто. Що ж до метричних книг, то візитатори, по суті, обмежувалися констатацією того, що вони є, дуже рідко висловлювалися про їх зміст⁸. Візитатори не мали ефектних засобів впливу на приходське духовенство.

⁷ Центральний державний історичний архів України у Києві, ф. 224 (Метричні книги Подільської губернії).

⁸ Див. візитації 80-х – початку 90-х років XVIII ст.: Інститут рукописів Центральної Наукової бібліотеки ім. В. І. Вернадського, 1, 2467–2469, 2471–2474, 2477–2479, 2481; Державний архів Житомирської області, ф. 178 (Римо-католицька консисторія), оп. 53, спр. 2, 36–38; ф. 569, оп. 1, спр. 3. Про візитації Правобережної України XVIII ст.: *Перковський А. Л.* Демографічне джерело для використання в нарисах з історії міст і сіл УРСР // Український історичний журнал. 1965. № 6. С. 106–111. Див. також: *Скочиляс І.* Генеральні візитації в українсько-білоруських епархіях Київської уніатської митрополії. 1596–1720 роки // Записки Наукового товариства імені Шевченка. Львів, 1999. Т. ССXXXVIII: Праці Історично-філософської секції. С. 46–94; *Його ж.* Протоколи генеральних візитацій церков Київської уніатської митрополії XVIII століття (на прикладі недатованої єпископської ревізії Щирецького намісництва) // Там само. С. 434–514.

Таблиця 2

Природний рух населення в уніатських приходах Київського і Брацлавського воєводства

Звітні роки	Деканати	Приходи	Населення обох статей	Укладено шлюбів	Хреплено осіб	Поховано осіб	Коефіцієнти природного руху (у промілах)				Кількість народжуваних на один шлюб
							шлюбність	народжуваність	смертність	природний приріст	
<i>Київське воєводство</i>											
1780/1781	16	716	388 631	4 198	15 857	8 503	10,8	40,8	22,0	18,8	3,8
1781/1782	25	926	551 858	5 214	23 368	12 646	9,4	42,4	22,9	19,5	4,5
1784/1785	24	936	564 324	5 184	25 016	14 271	9,2	44,4	23,5	20,9	4,8
1785/1786	20	793	477 188	4 425	21 500	11 957	9,3	46,7	25,1	21,6	4,9
1786/1787	21	773	468 801	3 531	21 504	11 387	7,5	45,9	24,3	21,6	6,1
1792/1793	8	298	229 372	2 653	10 669	6 457	11,1	46,6	28,1	18,5	4,0
<i>Брацлавське воєводство</i>											
1780/1781	12	685	365 932	3 622	15 854	8 396	9,9	42,6	23,6	19,0	4,4
1781/1782	23	904	521 949	3 937	21 071	12 316	7,6	40,4	23,6	16,8	5,3
1784/1785	20	799	485 350	4 035	22 699	15 000	8,6	46,7	30,9	15,8	5,6
1785/1786	21	837	518 823	5 161	22 290	12 900	9,9	43,0	24,9	18,1	4,3
1786/1787	16	672	420 223	4 101	19 326	9 754	9,7	46,0	23,2	22,8	4,8
1792/1793	4	145	102 302	1 201	5 175	4 007	11,8	50,6	39,2	11,4	4,3

Усе ж ряд аргументів говорить на користь уніатської церковної статистики 80-х – початку 90-х років XVIII ст. щодо Київського і Брацлавського воєводств. Показник середньої залюдненості домів, виведений на основі таблиць (табл. 3), у цілому співпадає з подібними показниками, виведеними за іншими тогочасними джерелами⁹. Демографічним закономірностям загалом відповідає відбита таблицями статева структура населення, правда, питома вага жіночої статі в масі людності дещо занижена (табл. 4)¹⁰. Виведені на підставі таблиць коефіцієнти шлюбності, народжуваності й плідності у світлі досягнень сучасної історичної демографії можна вважати цілком прийнятними для періоду загалом необмеженої народжуваності¹¹.

Сумнів викликають тільки коефіцієнти смертності й приросту населення. За поширеною думкою, до демографічної революції, для якої характерним є значне падіння смертності, остання була дуже високою – дорівнювала 30 і більше промілям, а природний приріст становив близько 10 промілів¹². Ця закономірність знаходить, зокрема, своє підтвердження в церковній статистиці самого початку XIX ст. стосовно католицького (загалом польського) населення на території колишніх Київського і Брацлавського воєводств (табл. 5). Потрібно вказати, що в країнах, де вивчаються метричні записи доби необмеженої народжуваності, давно підмічено: найгірше в цих книгах вівся облік поховань, натомість найкраще реєструвалася шлюбність¹³.

І все ж виникає питання: чи можна те, що середні коефіцієнти смертності, відомі за таблицями уніатського населення Київського і Брацлавського воєводств, набагато нижчі від загальноприйнятого подібного коефіцієнта доби необмеженої народжуваності, відносити лише на рахунок духовенства, іншими словами – чи дає це підставу твердити, що духовенство погано реєструвало смертність? А чи не можна припустити, у світлі повної прийнятності виведених нами коефіцієнтів шлюбності й народжуваності, а також плідності, що під час складання таблиць рівень смертності був значно нижчий від загальноприйнятого?

Принагідно варто звернути увагу на багатий матеріал про помісячну кількість шлюбів, хрещень і поховань у Житомирському повіті за 1790 р., повідомлений уніатськими й католицькими священиками у вигляді виписів з ведених ними метричних книг, у

⁹ В Іллінецькому ключі Брацлавського воєводства 1789 року 1 155 домів замешкувало 8 443 особи, тобто на дім пересічно припадало 7,3 особи (Крикун Н. Г. Документальные источники... С. 82), 2 903 домів у 28 уніатських приходах Житомирського повіту Київського воєводства 1791 року населяла 19 121 особа, тобто в середньому один дім – 6,6 особи (Крикун М. Населення домогосподарств у Житомирському повіті Київського воєводства 1791 року // Україна модерна. Львів, 2001. Ч. 6. С. 32).

¹⁰ Подібна картина спостерігається за іншими тогочасними джерелами. Так, співвідношення чоловічої і жіночої статей в Іллінецькому ключі 1789 року виносило 1,07 : 1 (4 372 : 4 071) (Крикун Н. Г. Документальные источники... С. 82), у 28 уніатських приходах Житомирського повіту 1791 р. – стільки ж (9 882 : 9 239) (Крикун М. Населення домогосподарств... С. 33–35).

¹¹ Gieysztorowa I. Wstęp do demografii staropolskiej. Warszawa, 1976. S. 242–244, 249 i in. За реєстрами населення 1783 р. стосовно уніатських Снітківського і Плоськиривського деканатів, що входили до складу Львівської єпархії, народжуваність становила 42,5–47 промілів (Крикун Н. Г. Документальные источники... С. 85), що узгоджується з відповідними показниками, виведеними на підставі таблиць Київського і Брацлавського воєводств.

¹² Gieysztorowa I. Wstęp... S. 68–70, 259.

¹³ Ibid. S. 240–260.

Таблиця 3

Залюдненість житлової будівлі в уніатських приходах Київського і Брацлавського воєводства

Звітні роки	Деканати	Приходи	Доми	Чисельність населення обох статей	Кількість жителів на один дім
<i>Київське воєводство</i>					
1780/1781	6	307	26 481	180 778	6,8
1781/1782	24	926	80 735	551 858	6,8
1784/1785	24	936	79 834	564 324	7,1
1785/1786	20	793	67 924	477 188	7,0
1786/1787	20	773	65 376	468 801	7,2
1792/1793	8	298	31 607	229 372	7,6
<i>Брацлавське воєводство</i>					
1780/1781	4	267	27 192	138 507	5,1
1781/1782	23	904	86 021	521 949	6,1
1784/1785	20	799	77 994	485 350	6,2
1785/1786	21	837	84 845	518 823	6,1
1786/1787	16	672	67 636	420 223	6,2
1792/1793	4	145	15 322	102 302	6,6

Таблиця 4

Статеві структура та природний рух населення в уніатських приходах Київського і Брацлавського воєводств

Звітні роки	Загальна кількість населення				Природний рух населення						
	деканати	чоловіча стать	жіноча стать	співвідношення чоловічої і жіночої статей	деканати	хрещення		поховання		співвідношення чоловічої і жіночої статей	
						чоловіча стать	жіноча стать	співвідношення чоловічої і жіночої статей	чоловіча стать		жіноча стать
<i>Київське воєводство</i>											
1781/1782	5	51 886	44 646	1,16 : 1	24	12 152	11 256	1,08 : 1	6 424	6 224	1,03 : 1
1784/1785	5	56 091	54 426	1,03 : 1	24	12 907	12 139	1,06 : 1	7 208	7 063	1,02 : 1
1785/1786	7	76 137	71 800	1,06 : 1	20	11 178	10 352	1,08 : 1	6 054	5 903	1,03 : 1
1786/1787	5	53 822	50 635	1,06 : 1	20	11 101	10 423	1,07 : 1	5 646	5 741	0,98 : 1
1792/1793	4	63 694	61 444	1,04 : 1	8	5 643	5 066	1,11 : 1	3 301	3 156	1,05 : 1
<i>Брацлавське воєводство</i>											
1781/1782	2	45 337	38 481	1,18 : 1	23	11 096	9 975	1,11 : 1	6 153	6 163	1,00 : 1
1784/1785	1	13 344	12 420	1,08 : 1	20	11 961	10 738	1,11 : 1	7 466	7 534	0,99 : 1
1785/1786	1	14 334	14 029	1,02 : 1	21	11 895	10 395	1,14 : 1	6 502	6 502	1,02 : 1
1786/1787	1	16 544	16 852	0,98 : 1	16	10 115	9 211	1,10 : 1	4 927	4 827	1,02 : 1
1792/1793	3	35 836	35 836	1,09 : 1	4	2 639	2 536	1,04 : 1	2 004	2 003	1,00 : 1

Таблиця 5

Природний рух католицького населення Правобережної України на початку XIX ст.

Роки	Приходи	Населення та його природний рух						Проміли			
		населення обох статей	укладено шлюбів	хрещено		поховано		шлюбність	народжува- ність	смертність	природний приріст
				чоловіча стать	жіноча стать	чоловіча стать	жіноча стать				
1803	38	51 470	574	830	767	644	627	11,1	31,0	24,7	6,3
<i>Могилівська дієцезія</i>											
1803	88	186 587	2 477	4 052	3 687	2 969	2 824	13,3	41,5	31,1	10,4
1804	85	185 646	2 278	4 346	3 665	3 024	2 923	12,3	43,2	32,0	11,2
<i>Кам'янецька дієцезія</i>											

Джерела: РГИА в Санкт-Петербурге, ф. 822 (Римско-католическая духовная коллегия Министерства внутренних дел), оп. 12, д. 2590, 2927, 2928.

Примітки: На початку XIX ст. Могилівська дієцезія включала в себе частину території колишніх Київського і Брацлавського воєводств, Кам'янецька дієцезія – частину території Брацлавського воєводства.

Таблиця 6

Природний рух населення в Житомирському повіті у 1790 р.

	Січень	Лютий	Березень	Квітень	Травень	Червень	Липень	Серпень	Вересень	Жовтень	Листопад	Грудень	Разом
251 уніатський приход													
Укладено шлюбів	540	34	12	75	129	10	48	11	55	373	577	46	1910
Хрещено:													
чоловіча стать	467	354	362	261	197	217	198	237	278	302	307	356	3536
жіноча стать	356	374	303	224	208	176	222	241	225	312	265	387	3293
Поховано:													
чоловіча стать	112	106	129	160	122	98	104	129	88	102	111	128	1389
жіноча стать	123	108	141	164	119	105	100	118	87	110	115	160	1450
12 католицьких приходів													
Укладено шлюбів	36	65	2	15	43	19	14	13	12	25	52	3	299
Хрещено:													
чоловіча стать	24	31	31	28	22	29	15	37	21	17	20	27	302
жіноча стать	25	18	26	27	19	16	12	28	18	16	18	17	240
Поховано:													
чоловіча стать	22	20	25	31	28	15	22	43	19	20	28	24	297
жіноча стать	19	32	22	27	25	17	13	22	18	18	20	17	250

Джерело: ЦДА України в Києві, ф. 8 (Цивільно-військова порядкова комісія Житомирського повіту), оп. 1, стр. 1.

відповідності з листопадовою 1789 року постановою сейму Речі Посполитої¹⁴, повітовій військово-цивільній комісії порядку – органі місцевого управління (табл. б). Звертають на себе увагу закономірні на той час сезонні коливання шлюбності: серед уніатів найбільше шлюбів було укладено в листопаді, не набагато менше в січні, багато в жовтні, чимало в травні, серед католиків – відповідно в лютому, листопаді, травні й січні. Коливанням шлюбності далеко не зовсім відповідали коливання народжуваності, що не узгоджується з концепцією необмеженої народжуваності. Не відповідають цій концепції і коефіцієнти плідності: в уніатів цей показник становить 3,6, у католиків – 1,8. Смертність даний метричний матеріал зафіксував дуже високу: серед уніатів на кожного народженого припадало пересічно 0,41 особи померлого, а серед католиків померлих було майже стільки, скільки народжених. Співвідношення чоловічої і жіночої статей в уніатів виносило 1,07 : 1 серед народжених, 0,96 : 1 серед померлих, у католиків – відповідно 1,26 : 1 і 1,19 : 1.

THE NATURAL MOVEMENT OF THE POPULATION OF RIGHT-BANK UKRAINE IN THE 80s – EARLY 90s OF THE XVIIIth CENTURY

Mykola KRYKUN

The Ivan Franko National University of L'viv, the Chair of Slavonic Countries History

The paper is based on statistical materials that deal with the absolute majority of the Ukrainian population of the Kyiv and Bratslav provinces (*voivodstva*) of the Polish-Lithuanian Commonwealth, then under the Kyiv Uniate diocese's control. According to the tables of the 1780s – early-1790s, composed by the deacons (in Polish), the indices of natural movement of the Ukrainian Uniate population are as follows (per thousand): in Kyiv province the marriage-rate fluctuated between 7,5–11,1, birth-rate – between 40,8–46,6, death-rate – between 22,0–28,1, natural population increase – between 18,5–21,6; in Bratslav province correspondingly – between 7,6–11,8, 40,4–50,6, 23,6–39,2, 11,4–22,8. The mean quantities for all years under review are in this same succession: in Kyiv province – 9,4, 44,0, 24,3, 19,7, in Bratslav province – 9,1, 44,1, 25,8, 18,3. The number of children per one marriage (fertility) fluctuated in Kyiv province between 3,8–6,0, in Bratslav province – between 4,3–5,6, and averaged correspondingly for the all years 4,7 and 4,9.

Key words: Kyiv and Bratslav voivodstva, Polish-Lithuanian Commonwealth, Kyiv Uniate diocese, demography.

Стаття надійшла до редколегії 27.04.2001

Прийнята до друку 15.10.2001

¹⁴ Volumina legum. Kraków, 1889. T. IX. S. 153–154; Korzon T. Wewnętrzne dzieje Polski za Stanisława Augusta. Kraków; Warszawa, 1897. T. 5. S. 198–199.